

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om folkpensionsindex

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om folkpensionsindex. Lagen ersätter den gällande lagen om bindande av de i folkpensionslagen stadgade pensionerna och understöden vid levnadskostnaderna och statsrådets beslut om bindande av folkpensionerna vid levnadskostnaderna, vilket kompletterar lagen. Ändringarna är lagtekniska. Det förfarande för justering av vid det till levnadskostnadsindex kopplade folkpensionsindexet bundna pensioner och andra förmåner samt av grunderna för fastställande av dem ändras inte innehållsmässigt.

Avsikten enligt ett antal separata lagförslag är att vid ingången av 2002 ändra de markbelopp som anges i olika lagar om social trygghet till euro. Då kopplas de i lag angivna beloppen av förmåner som är bundna vid folkpensionsindexet genomgående till 2001 års indexnivå. För närvarande fastställs de enligt indexpoängtal för flera olika tidpunkter. Samma gäller för de vid APL-indexet bundna förmåner som Folkpensionsanstalten betalar och grunderna för fastställande av dem. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2002.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

I syfte att upprätthålla köpkraften har många sociala förmåner och grunderna för fastställande av dem bundits vid ett index, som i allmänhet varit ett prisindex, löneindex eller en kombination av dem. Då har de belopp som anges i lagarna kopplats till indexnivån för den tidpunkt som anges i ikraftträdelsebestämmelserna i lagen i fråga och i ändringarna av den. T.ex. de belopp som anges i folkpensionslagen (347/1956) är kopplade till det poängtal för folkpensionsindexet enligt vilket förmånerna fastställdes i mars 1981. Detta poängtal är 597.

Indexjusteringarna, som träder i kraft vid ingången av ettvarit år, uträknas inom folkpensionssystemet på ett sådant sätt att de

i lag angivna belopp som kopplats till den 1 mars 1981 ändras så att de ligger på en nivå som motsvarar folkpensionsindexets nya poängtal för året i fråga. T.ex. folkpensionsindexets poängtal för 2001 är 1302. De nya folkpensioner som beviljas 2001 fastställs så, att de i lag angivna beloppen, inkomstgränserna samt övriga grunder för fastställande, som gäller full folkpension, multipliceras med poängtalet 1302. Därefter divideras de med det ovan nämnda poängtalet 597, som motsvarar nivån på de i folkpensionslagen angivna beloppen. De löpande folkpensioner som beviljats tidigare fastställs i samband med indexjusteringen så, att de multipliceras med poängtalet för det nya indexet och divideras med poängtalet för indexet för det år då pensionen beviljades. Beloppen höjs inte

direkt från nivån för föregående år till indexnivån för följande år.

När folkpensionsindexet uträknas används levnadskostnadsindexet, som hade poängtalet 100 i oktober 1951. Folkpensionsindexet betecknades 1957 med poängtalet 100, eftersom den gällande folkpensionslagen trädde i kraft vid ingången av det året. De belopp som anges i lagen om frontmannapension (119/1977) och som i praktiken endast gäller fronttillägg motsvarar i fråga om fronttillägg poängtalet för folkpensionsindexet i oktober 1976 och i fråga om extra fronttillägg poängtalet för folkpensionsindexet vid ingången av 1986. Det belopp som anges i lagen om betalning av fronttillägg utomlands (988/1988) motsvarar poängtalet för folkpensionsindexet vid ingången av 1988. De belopp som anges i familjepensionslagen (38/1969) och lagen om bostadsbidrag för pensionstagare (591/1978) är på samma nivå som folkpensionerna, dvs. nivån för den 1 mars 1981. De belopp som anges i lagen om handikappbidrag (124/1988) och lagen om vårdbidrag för barn (444/1969) ligger på den indexnivå som gällde vid ingången av 1986.

De årliga självriskandelar gällande läkemedel som avses i sjukförsäkringslagen (364/1963) har bundits vid folkpensionsindexet, och de har i sjukförsäkringslagen kopplats till den nivå som 1993 gällde för detta index. Även förmåner som hör till utkomstskyddet för arbetslösa justeras enligt folkpensionsindexet. Grunddagpenningen och barnförhöjningarna enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa (602/1984) har fastställts i lagen enligt den nivå som 1998 gällde för folkpensionsindexets poängtal. Arbetsmarknadsstödet enligt lagen om arbetsmarknadsstöd (1542/1993) och utbildningsstödet enligt lagen om arbetskraftspolitisk vuxenutbildning (763/1990) har fastställts så, att de motsvarar grunddagpenningen. Beloppet av grundunderstödet enligt militärunderstödslagen (781/1993) har däremot kopplats till det belopp av full folkpension som betalas till ensamstående personer och som bestäms enligt kommungrupp, eller fastställts som en procentuell andel därav. Grunderna för dagpenningarna enligt sjukförsäkringslagen har bundits vid APL-indexet, som anges i första meningen i 9 § 2 mom. lagen om pension för arbetstagare (395/1961) och som

tillämpas på arbetspensioner som betalas till personer under 65 år. Grunderna har kopplats till APL-indexets nivå för 1996.

2. Föreslagna ändringar

När euron vid ingången av 2002 blir kontant valuta och marken inte längre används, skall de markbelopp som anges i olika lagar om social trygghet ändras till euro och cent. Vid omräkningen av markbeloppen följs en princip enligt vilken endast nödvändiga tekniska författningsändringar görs i samband med övergången till euro. I detta sammanhang är det dock ändamålsenligt att man i fråga om förmåner som är bundna vid ett index, såsom pensioner och dagpenningar, börjar tillämpa en enhetlig grundnivå för beloppen. De nya euro- och centbeloppen fastställs enligt denna nivå och tas som sådana in i alla de lagar som avses ovan. Denna nivå är den som gäller för 2001, dvs. det sista året före införandet av euron.

Bestämmelser om folkpensionsindexet ingår i lagen om bindande av de i folkpensionslagen stadgade pensionerna och understöden vid levnadskostnaderna (348/1956) och statsrådets beslut om bindande av folkpensionerna vid levnadskostnaderna (383/1984).

Bestämmelserna och det indexsystem som grundar sig på dem har under årens lopp blivit en svårtolkad lagteknisk helhet. Justeringsförfarandet har ändrats flera gånger. Komplexiteten har ökat av de undantag som gällde förmånerna för handikappade för 1996—1998 och folkpensionen för 1994. Enligt undantagen justerades dessa förmåner inte då. Av dessa skäl är det ändamålsenligt att göra en totalrevidering av reglerna, som delvis överlappar varandra. Eftersom indexbindning är en metod som har återverkningar på individens rättigheter, borde bestämmelserna därom finnas på lagnivå.

De författningar som föreslås bli reviderade gäller indexbindningen av folkpensionen och grunderna för fastställande av den. Samma bestämmelser tillämpas emellertid också på förmåner om vilka bestäms i andra lagar och på grunderna för fastställande av dem. I de ovan nämnda lagar i vilka bestäms om förmåner som har bundits vid folkpensionsindexet finns en hänvisningsbestämmelse till en särskild lag om folkpensionsindexet. I folkpensionslagen

sågs däremot ingenting om indexbindning av belopp.

Ändringarna genomförs så, att den nya indexbindningen motsvarar det nuvarande systemet. De föreslagna ändringarna är lagtekniska. Hänvisningarna i de ovan nämnda lagarna till lagen om bindande av de i folkpensionslagen stadgade pensionerna och understöden vid levnadskostnaderna ändras så, att de gäller den nya lag om folkpensionsindex som nu föreslås. Avsikten är att indexbindningen av pensioner och grunderna för fastställande av dem skall nämnas särskilt i folkpensionslagen. På detta sätt blir systematiken i lagstiftningen konsekvent. Ändringarna av de s.k. förmånslagarna genomförs genom separata regeringspropositioner vilkas huvudsakliga innehåll består av ändringen av mark till euro och cent.

3. Propositionens verkningar

De ändringar som föreslås är lagtekniska. Grunderna för fastställande av folkpensionsindexet förändras inte i

innehållsligt hänseende, inte heller den uträkningsteknik som används när det gäller indexbindningen av förmåner. Således har propositionen inga verkningar på t.ex. förmånernas nivå eller kostnaderna för förmånerna.

4. Beredningen av propositionen

Lagförslaget har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet i samarbete med Folkpensionsanstalten. Propositionen har samband med den helhet inom vilken de markbelopp som anges i de lagar om social trygghet som verkställs av Folkpensionsanstalten och också i flera andra lagar om social trygghet ändras till euro och cent vid ingången av 2002. På detta sätt är propositionen en del av det mer omfattande beredningsarbete som gäller övergången till euro och som beskrivs närmare i motiveringen till de regeringspropositioner som gäller ändringarna av de nämnda förmånslagarna.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1 §. *Tillämpningsområde.* I paragrafen bestäms om lagens tillämpningsområde. När det gäller folkpensionslagen tillämpas lagen på alla de förmåner som avses i folkpensionslagen och på grunderna för fastställande av dem, med undantag för de i 3 § 2 mom. folkpensionslagen angivna belopp som hänför sig till fastställandet av arbetsgivarens folkpensionsavgift och som gäller avskrivningar i beskattningen. Denna avgränsning införs i folkpensionslagen genom en ny bestämmelse som föreslås i en annan proposition. I 1 § i denna lag ingår också ett omnämnande som beskriver hela den lagstiftning som gäller indexbindning; där sågs att lagens tillämpningsområde i övrigt anges utifrån de relevanta bestämmelserna i de olika lagar som gäller förmåner.

2 §. *Uträkning av folkpensionsindexet.* I

1 mom. preciseras att folkpensionsindexet fastställs enligt Statistikcentralens levnadskostnadsindex. I denna indexserie betecknas poängtalet för oktober 1951 med talet 100. Denna indexserie har i fråga om de viktigaste delarna upprätthållits uttryckligen för folkpensionssystemet. Innehållsligt motsvarar levnadskostnadsindexet konsumentprisindexet.

I 2 mom. bestäms om hur folkpensionsindexet bildas med utgångspunkt i levnadskostnadsindexet. Även till denna del motsvarar bestämmelsen gällande praxis. I divisorn 1,16 har systemets historiska bakgrund beaktats, dvs. det att man utgående från poängtalet 100 för levnadskostnadsindexet i oktober 1951 ville fastställa också poängtalet för tidpunkten för den gällande folkpensionslagens ikraftträdande, dvs. den 1 januari 1957, till 100. I talet 1,16 har också beaktats de undantag från indexförhöjningarna som

gjordes på 1990-talet. Med denna teknik ändras nivån på förmånerna inte på något sätt jämfört med det nuvarande systemet. Även omnämnandena om avrundning vid räkneoperationerna motsvarar gällande praxis.

3 §. *Justering av belopp.* I paragrafen bestäms att indexjusteringar skall göras vid ingången av varje år. I paragrafen bestäms också om det förfarande enligt vilket beloppen uträknas på nytt i detta sammanhang. De i lagarna angivna belopp som gäller förmånerna och grunderna för fastställande av dem och som utgör grund för fastställandet av nya förmåner justeras årligen enligt förhållandet mellan det poängtal för folkpensionsindexet som motsvarar de i lagarna angivna beloppen och det nya poängtal för folkpensionsindexet som fastställs varje år. De löpande förmånerna justeras i sin tur enligt förhållandet mellan poängtalet för det folkpensionsindex som gällde det år då förmånerna fastställdes och poängtalet för det folkpensionsindex som börjar gälla vid ingången av utbetalningsåret.

4 §. *Fastställande av folkpensionsindex.* I paragrafen bestäms om det förfarande som iakttas när folkpensionsindexet fastställs. Poängtalet fastställs på samma sätt som nu av Folkpensionsanstalten, eftersom det är fråga om ett ärende av teknisk natur. Av praktiska

skäl måste poängtalet för folkpensionsindex tillkännages före utgången av oktober. Det förutsätts av bl.a. tidtabellen för behandlingen av statsbudgeten samt av att också vissa andra förmåner som Folkpensionsanstalten betalar fastställs på basis av uppgiften.

5 §. *Ikraftträdelsebestämmelse.* Den lag och det statsrådsbeslut som nu gäller folkpensionsindexet upphävs då den nya lagen träder i kraft vid ingången av 2002. De bestämmelser som upphävs tillämpas dock då de förmåner som är bundna vid folkpensionsindexet behandlas retroaktivt för tiden före den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Med tanke på att det på något annat ställe i lag eller förordning kan hänvisas till den lag gällande fastställande av folkpensionsindexet som föreslås bli upphävd, sägs i ikraftträdelsebestämmelsen att dessa hänvisningar anses avse den nu föreslagna nya lagen om folkpensionsindex.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2002.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lagförslagen

Lag

om folkpensionsindex

1 §

Tillämpningsområde

De förmåner som avses i folkpensionslagen (347/1956) och grunderna för fastställande av dem binds vid förändringar i prisnivån på

det sätt som bestäms i denna lag. I lagar som gäller andra förmåner bestäms om justering enligt denna lag av i dem angivna belopp.

2 §

Uträkning av folkpensionsindexet

Folkpensionsindexet bestäms utgående från det levnadskostnadsindex som i oktober 1951 betecknades med poängtalet 100.

Poängtalet för folkpensionsindexet uträknas så att medeltalet av levnadskostnadsindexets poängtal för månaderna i det föregående årets tredje kvartal divideras med talet 1,16. Både medeltalet och kvoten avrundas separat till närmaste hela tal.

3 §

Justering av belopp

De belopp som avses ovan i 1 § justeras vid ingången av varje år i proportion till hur poängtalet för folkpensionsindexet har ändrats jämfört med det poängtal för folkpensionsindexet enligt vilket beloppen har fastställts i respektive lag. De löpande förmåner justeras i proportion till hur poängtalet för folkpensionsindexet har ändrats jämfört med det poängtal som gällde när förmånen i fråga fastställdes.

4 §

Fastställande av folkpensionsindexet

Folkpensionsanstalten fastställer folkpensionsindexets poängtal för följande kalenderår varje år före utgången av oktober.

5 §

Ikraftträdelsebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. Genom denna lag upphävs lagen den 8 juni 1956 om bindande av de i folkpensionslagen stadgade pensionerna och understöden vid levnadskostnaderna (348/1956) jämte ändringar. Om det i lag eller förordning hänvisas till lagen om bindande av de i folkpensionslagen stadgade pensionerna och understöden vid levnadskostnaderna, anses hänvisningen avse denna lag.

Helsingfors den 27 april 2001

Republikens President

TARJA HALONEN

Social- och hälsovårdsminister *Maija Perho*